

situaci znají, pro čtenáře přináší obraz pohybu v konkrétní části české společnosti v posledních šedesáti letech.

Jsmo rádi, že máme možnost se s jubilantem každodenně stýkat, že můžeme čerpat z odborných zkušeností a životní moudrosti profesora Josefa Švancary, který právem náleží do úzké skupiny nejvýznamnějších (nejen československých) psychologů. Přejeme mu zdraví a mnoho energie do dalších let.

Mojmír Svoboda

Putování s psychologií, cestou necestou

JOSEF ŠVANCARA

Úvodem

Název mého článku naznačuje, že cesta k dosažení kvalifikace profesora obecné psychologie a vývojové psychologie, jak je uvedena v mém dekretu z roku 1991, měla řadu peripetií. Pokusím se ve své paměti projít nejméně šesti desetiletími profesních zkušeností na sedmi pracovištích, s jedním předčasným „naplánovaným“ starobním důchodem. Možnosti volby byly zejména v počátečních letech velmi omezené, ne-li nemožné. I když mé životní a profesní zaměření bylo od začátku dost ustálené a pevné, mé cesty k naplnění životních cílů byly namnoze klikaté. Měl jsem vzácné přátele a příznivce, ale také úhlavní nepřátele, jak se říká, kteří mě chtěli poškodit, případně v dané pozici likvidovat; o tom by byla zvláštní kapitola. Neodradilo mě to od pozitivního nadhledu v naplňování života.

Můj ideál psychologie byl od studentských let jistě ovlivněn polyhistorickou odborností mého učitele prof. Mihajlo Rostohara. Nezakotvil jsem pevně v žádném psychologickém směru. Gestaltismus mně byl sice blízký také díky Rostoharovu podání, ale přece jen zůstal pro mne neúplný v pojetí naplnění života. Je třeba vědět, že Rostohar důsledně rozlišoval celostní a tvarovou psychologii, celost byl jeho často užívaný výraz. Od studijních let jsem si psal do jednoho pěkného svazku „svou“ Psychologii; pochopitelně jsem ji nikdy nedokončil. Úměrně tomu, jak nabíhala odborná témata na různých pracovištích, seznamoval jsem se postupně s dalšími teoriemi a metodami. Z určitého hlediska jsem se příliš rozbíhal do široka. (Něco takového jsem si uvědomoval na šíři prací Roberta Konečného). Na rozdíl od velmi otevřených kontaktů s Rostoharem i s Konečným jsme ve studentském období vždy nechápali zdrženlivé osobní vztahy prof. Viléma Chmelaře. Avšak po celá další desetiletí jsem se s ním pak

setkával v řadě pracovních povinností a úkolů a nikdy mně ani ve svízelných situacích neuškodil, naopak jej těšilo, když jsem měl úspěch.

Rozvrh studia psychologie po druhé světové válce u prof. Rostohara a jeho spolupracovníků směřoval k tomu, abychom si osvojovali přípravu pro různé oblasti praxe, pokud jsme nesměřovali ke kariéře na fakultě; ale ukázalo se už zakrátko, že taková cesta je stejně pro mnohé z nás z politických důvodů uzavřena.

1

Mé první putování směřovalo k vyjednanému psychologickému místu v roce 1948 do Zlína. Přípravoval jsem se už na témata pracovní psychologie. Věděl jsem, že do Zlína před druhou světovou válkou nastoupil Josef Brožek a byl pak Baťou seniorem vyslán na zkušenou do USA. Prof. Rostohar do Zlína zajížděl a měl vliv na to, že po roce 1946 tam nastoupil Emil Pejhovský, Rostoharův obětavý spolupracovník; s ním jsem svůj nástup vyjednal. Při příchodu na osobní a právní oddělení závodu mě překvapilo velmi odtažitě chování pracovníků a vyhýbavé odpovědi. Dr. Pejhovský nebyl přítomen, o psychologickém pracovišti se ani do budoucna neuvažovalo. Sbalil jsem si tedy kufř, vrátil jsem se do Brna a pokračoval jsem v hledání místa. (Teprve po mnoha letech se dr. Emil Pejhovský stal vedoucím katedry psychologie PU v Olomouci; o jeho činnostech v dlouhém mezidobí jsem se nedozvěděl.)

2

Po tomto neúspěchu směřovalo mé další hledání místa do pobočky Výzkumného ústavu pedagogického v Brně. Při první návštěvě se mně zdálo, že jsem na zkušeného pedagoga ve funkci tajemníka nepůsobil příliš věrohodně. Po čase mě však přijal s daleko větším respektem. Mezitím se totiž ředitel ústavu v Praze dr. Váňa k mé žádosti vyjádřil kladně, když jsem podle jeho požadavku předložil náčrt dílčího psychologického zkoumání v této oblasti. Vedlo to ke kladnému hodnocení ředitele dr. Váni, a tím došlo také k obratu v jednání pracovníků této pobočky se mnou. Ať už se pak uplatnily jakékoli další důvody, vyslechl jsem závěr výběrového řízení: absolvovat nejprve nejméně rok školské praxe.

Pokračoval jsem tedy ve svém hledání odpovídajícího pracovního zařazení jiným směrem. Měl jsem absolvované státnice z dvou oborů pro učitelství na středních školách, abych mohl být zařazen do nomenklatury „zatímní státní profesor“. Jako kmenové gymnázium mně byl určen Mikulov, kde se mně dostalo přátelského přijetí, volné místo tam však nebylo. Umístění pak bylo v kompetenci inspektorů pro základní školy. Kvůli dokončování disertace jsem nemohl a nechtěl nastoupit na 60 km vzdálenou navrženou školu bez možnosti dojíždění. Mezitím jsem se dověděl, jak příznivé umístění dostali v té době známí inspektorů, byť neměli aprobaci pro střední školy. Vypadalo to, jako by

uchazeči s aprobací pro střední školy měli být v nevýhodě. Můj dopis s kritickými výhradami byl na školském úřadě označen jako „paličský“ a ministerstvu školství byl postoupen s návrhem, abych byl vyloučen z kandidátů na učitelství. Odpověď na toto podání krajského školního úřadu přišla dost brzy, podepsal ji sekční šéf dr. Kahuda (byl později kriticky uváděn ve spojení se svým pojetím „mentionů“, mně však vlastně pomohl). Inspektorát měl podle toho jednat se mnou o dalších možnostech umístění. Mně osobně byl určen dovětek, že způsob, který jsem zvolil pro svou kritiku, byl krajně nevhodný. Byla mně pak přidělena škola v tzv. pohraničí, ale s možností dojíždění do Brna. Mezitím se rozběhla činnost prověřkových komisí na fakultách. Tyto komise, tvořené namnoze studenty, často s čerstvou stranickou legitimací, jednaly nezřídka na podkladě informací od stranických buněk na katedrách. Důsledky byly nezřídka tragickým zásahem do života i do perspektivy v povolání. Naštěstí jsem již měl absolutorium, nicméně jsem nebyl prověřen k doktorátu pro západnickou orientaci a metodu své práce, kterou byl Rorschachův test. Nemělo význam hájit se na tomto neinformovaném fóru. Akční výbor FF mé písemné odvolání zamítl a spis postoupil ministerstvu. Rozhodl jsem se k radikálnímu řešení. Zvolil jsem jiné téma své disertace z oblasti pozornosti, zjišťoval jsem možnosti získat podporu na ministerstvu školství a strachoval jsem se, aby se neprověření nedostalo do mého osobního spisu. Když se po letech stal populární výzkum Ph. Zimbarda o tom, jak snadno se stali jeho dobrovolníci agresivní, jestliže byli vřapováni do určité kompetence, myslel jsem si, že my jsme zažili takový efekt dávno před ním, když po únoru 1948 studenti hlasovali pro vyloučení svých spolužáků ze studia, i když bylo patrné, že třeba skončí u lopaty. Po dlouhém odstupu jsem si nebyl jistý tím, zda historici zhodnotili náležitě tuto skvrnu na akademických ideálech.

3

Mé další putování začalo nečekanou nabídkou, kterou jsem obdržel zhruba po roce své školské praxe. Tato nabídka směřovala do jiné oblasti než pedagogické a slibovala kvalifikovanou psychologickou kompetenci. V roce 1949 se ředitel Sociodiagnostického ústavu v Praze obrátil na tehdejšího děkana Viléma Chmelaře s žádostí o doporučení psychologa pro nový brněnský ústav. Tak jsem po krátké době získal místo psychologa, jakých bylo v roce 1950 pouze několik. V Praze v té době do Sociodiagnostického ústavu nastoupili Josef Langmeier a Zdeněk Matějček, s nimiž jsem měl od té doby trvale přátelské vztahy. Tento ústav však čelil útokům z marxistického tábora kvůli domnělé návaznosti na pedologické ústavy; posléze byl po dvou letech zrušen a jeho agenda převedena z kompetence ministerstva sociální péče do zdravotnictví (psychiatrie) nebo školství (poradenství). V roce 1951 probíhala silná kampaň pro získání brigádníků do dolů. Jako mladý a vcelku zdravý muž jsem byl snadno vytipován. Dozvěděl jsem se o tom v Praze, nikoli v Brně. Než k tomuto, už druhému

pracovnímu „nasazení“ v mém životě došlo (tím prvním byl Totaleinsatz za protektorátu), dostal jsem povolání k nástupu prezenční vojenské služby, kterou jsem dosud odkládal pro naději na zkrácenou pětiměsíční službu, jakou už měli pracovníci na vysokých školách. Ukázalo se však, že v této kádrové kategorii jsem nebyl.

4

Další etapa byla hodně poznamenána tíživou neodkladností vojenské služby. Nezbylo než nastoupit koncem roku 1951, po dvou letech úspěšné psychologické praxe, jako „bažant“ do vojenské služby za působení tehdejšího ministra Čepičky. Prezenční služba byla v některých útvarech tvrdá a nezvládl ji ani každý psycholog. Naprostá ztráta soukromí a každodenní drill mohly být nesnesitelné zejména pro muže, kteří už začali profesní dráhu, případně byli ženatí, a zde byli nuceni společně s mladíky o 5–6 let mladšími, v místnostech po 40, sdílet tento režim. Buzerace na každém kroku. Když se blížilo pět měsíců, někteří se už se mnou málem loučili, než přišlo dementi této naděje. Ne přestal jsem v jakémsi burcování. Napsal jsem článek provokativně podepsaný svob. dr., později des. dr., věnovaný spolupráci psychologů v armádě. Byl skutečně otištěn ve vojenských listech. Během jedné dovolené jsem pak navštívil generální štáb v Praze. Když jsem u příjímacího pultu sděloval účel své návštěvy, že chci upozornit na nedostatek psychologů v armádě, přijímající důstojník mně vyhrožoval, že mě dá zavřít, jak si troufám tvrdit, že nemáme v armádě psychology. Tato návštěva k ničemu nevedla. Navštívil jsem také přednostu psychiatrické kliniky vojenské akademie v Hradci Králové, ale dozvěděl jsem se, že bych musel být aktivován. Teprve po mnoha dalších jednáních jsem byl povolán na cvičení už jako důstojník, avšak do vojenské knížky mně přesto zapsali kvalifikaci psychiatr.

5

Další cesty směřují do zkušeností s popularizací psychologických poznatků. V této oblasti jsem byl zejména v mladším věku velice činný: přednášky pro veřejnost, řada článků v denním tisku. Potěšitelného zpracování se dostalo jednomu mezinárodně organizovanému zkoumání o vztahu dětí k otázkám války a míru. Režiséra armádního filmu K. Forsta článek o mých výsledcích zaujal, ale navrhl opakovat výzkum v prostředí rekreačního tábora pro účely filmového záznamu. Režisér si zajistil zahraniční účastníky a vyšel z toho pak krátký film s názvem „Svět náš vezdejší“, který se promítal v kinech.

Závažnou tematiku psychické deprivace zpracovali J. Langmeier a Z. Matějček ve své známé knize. Připravil jsem o ní recenzi pro *Contemporary psychology*. Autoři zpracovali toto téma také formou krátkého filmu s názvem „Děti bez lásky“. V té době jsem putoval do Kanady a měl jsem tak příležitost vzít film s sebou a dát jej promítnout studentům.

Provedl jsem také zajímavý publikační pokus. Redakci časopisu *Věda a život*, která tehdy byla v Brně, jsem nabídl článek Životní styl a duševní zdraví. Dostal jsem otisk vysázeného článku ke korektuře, ale pak jsem dlouho čekal. Svůj rukopis jsem dostal zpět s tím, že se redakční rada rozhodla článek neuveřejnit. V redakci jsme přece měli profesora psychologie. Na můj dotaz odpověděl jako vždy opatrně, doslova takto: „Vyskytly se výhrady.“ Sazba byla rozmetána, tehdy se na to spotřebovalo dost olova. Vracený text jsem poslal beze změny redakci časopisu *Květy*, které vycházely pod dohledem ÚV KSČ. Článek byl přijat s přáním, abych jej rozšířil do několika pokračování. Navrhl jsem sedm názvů, příspěvky vyšly v průběhu roku 1961. Na přání redakce jsem připojil ještě dva další články.

6

Nyní půjde o putování s psychologií, které vyústilo jinam, než jsem si přál. Ke konci prezenční služby mně vedení psychiatrické kliniky podporovalo při přípravě pracovny a vybavení. Navrhl jsem některé stavební úpravy pracovny a prováděl jsem psychologické vyšetření několika dospělých pacientů. Domníval jsem se, že po skončení vojenské služby mám toto místo jisté. Když zástupce přednosta psychiatrické kliniky se mnou navštívil vedoucího zdravotnického referátu a chtěl mu sdělit, co vše už bylo pro mé přijetí připraveno, vyslechl autoritativní odpověď jednou větou, asi v tomto smyslu: O tom si můžeme spolu povědět jindy, ale nyní dr. Švancara nastoupí na neurologii ve fakultní dětské nemocnici. Docent, který mě přátelsky doprovázel, zůstal z tohoto jednání pať. Možná nevěděl, že mezitím proběhl souběh silných osobních a politických vlivů. O muži, kterého si prosadil designovaný přednosta kliniky, jsem pak slýchal málo nebo vůbec nic.

Při svém nástupu ve fakultní dětské nemocnici jsem sice primáře nového neurologického oddělení ranil svým otevřeným sdělením, že jsem směřoval jinam, ale slíbil jsem mu svědomitou práci. Tento slib jsem po celé desetiletí dodržoval, a myslím, že jsem svou psychologickou diagnostikou i výzkumnými pracemi přispěl k renomé tohoto oddělení. Dokladem toho byly návštěvy zahraničních odborníků i stáže posluchačů psychologie. Také jsem se naopak mnoho naučil ve výborné pracovní spolupráci s neurology. V této etapě plodné spolupráce se do budoucna utvářela také má koncepce integrativní psychologie. Ještě více mě k tomuto pojetí přiváděly poznatky z oblasti genetiky v následující etapě.

V šedesátých letech bylo dost nesnadné prosazovat kompetenci psychologů v oblasti psychologické diagnostiky. Se zamítavými posudky ze strany psychiatrie jsme se setkali zejména při přípravě publikace *Diagnostika psychického vývoje*. V té době jsem měl připravenou kandidátskou práci opírající se o vlastní výsledky. Odpověď k mé přihlášce formuloval proděkan Filozofické fakulty 12. 7. 1960 takto: „Nevyhovují Vaši žádosti o připuštění ke kandidátským zkou-

škám. Podle §15 odst. 1. Váš dosavadní politický profil neodpovídá požadavkům kladeným na kandidáty věd.“ (Díky příspěvím známých kolegů se podařilo po několika letech prosadit kandidátské zkoušky v Bratislavě.) Podkladem uvedeného zamítavého stanoviska bylo nepochybně vyjádření stranického výboru pracoviště, který mě před časem citíroval do schůze. Tušil jsem, že bohaté podněty dal výboru pracovník, který usiloval o členství ve straně a obdařil při tom výbor svými informacemi o spolupracovnících. Věděl jsem sice o něm, že patří do kategorie slídilů, ale svůj pracovní stůl jsem nadále nezamykal. Lákalo mě dokonce zkusit s tímto „potměrousem“ zajímavou hru, ale upustil jsem od toho s vědomím, že jde u něho o patologický terén. Po letech, a neočekávaně, až v průběhu pražského jara, mě navštívila předsedkyně stranické organizace s omulou, že mně ublížili. Bral jsem to jako gesto jejího svědomí.

7

Další putování vedlo k plnému rozvinutí teoretické i metodologické průpravy ve Výzkumném ústavu pediatrickém v Brně, který vedl s velkým nadhledem prof. Z. Brunecký. Získal jsem vybavenou pracovnu a během roku 1964 jsem se zařadil do výborné spolupráce na velkoryse připravovaném mezioborovém výzkumu dvojčat školního věku. Některé plány se naznačovaly médiím i zájemcům při slavnostním otevření nového ústavu. Splnil se mně dlouhodobý sen, že jsem mohl plánovat pro psychologický výzkum nejlepší aparatury speciálních výrobců ze zahraničí. Získal jsem potřebný přehled o zkoumání vývoje dvojčat od dětství do dospělosti v celosvětovém měřítku, mohl jsem navštívit nejlepší výzkumná centra, jako měl Steven Vandenberg na univerzitě v Louisvillu nebo prof. Gedda v Itálii (kde už organizovali všestrannou péči vývoji potomků dvojčecích párů), účastnil jsem se mezinárodních kongresů. V Brně jsem organizoval psychologické sympozium při stém výročí Mendelových objevů. Zajištění speciálního statistického zpracování umožňovalo některé výsledky pohotově publikovat, buď samostatně, nebo jako výsledek mezioborové spolupráce.

8

Cesta do Akademie a na FF měla směřovat k uskutečnění ideálů udržovaných dlouhodobě ve spojení s pasionovaným vztahem k profesi psychologie. Ukázalo se však, že intuice manželky (která se v roce 1968 přihlásila k rehabilitaci a teprve nyní dokončovala studium), zachycovala více hledisek, než jsem měl já v této fázi rozhodování. V této době jsem obdržel dvě nabídky psychologických míst: na katedru psychologie FF MU a do PSÚ ČSAV.

První úsek měl probíhat ještě jako částečný úvazek ve Výzkumném ústavu pediatrickém. V tehdejší Psychologickém ústavu ČSAV v Brně, který vedl prof. V. Chmelař, jsem převzal hned dva úkoly: 1) budování experimentální psychologické laboratoře, 2) pokračování v psychologické části longitudinál-

ního výzkumu brněnských dětí. Netušil jsem, že na této půdě budu mít vnitřního nepřítele. Projevil se detailním zpochybněním mých přípravných prací s přesnými číselnými údaji. Na odpovědi stranickému sekretariátu pracovali oba profesori týden, na okraj tohoto udání kádrovák poznamenal, že jde o velmi krvelačnou osobu.

V Psychologickém ústavu FF v roce 1968 byly slibné výhledy spojené s návratem prof. Roberta Konečného na fakultu. Přijal jsem od něho nabídku, abych přešel na fakultu v plném úvazku s předpokladem, že se budu v dohledné době habilitovat. Tento slib jsem splnil v roce 1969 a má habilitační přednáška byla tehdy přijata všemi hlasy. Prof. Konečný se však rozhodl v roce 1970 z fakulty odejít, aniž by jeho důvody byly zcela zřejmé. Možná směřovaly do budoucna. Došlo k tomu, že jsem byl zvolen vedoucím katedry, má pozice v této krátké časové etapě však vedla k tak široké aktivitě stranické lobby, že svým podáním sice docílili změnu stavu, ne však v očekávaném směru. Rektor se v této vyhrocené situaci plnému řešení stavu věcí vyhnul tím, že ze své kompetence katedru zrušil a řešení přetrvávajících úkolů a zkoušek přenechal děkanovi. Podle očekávání pak děkan v souladu se stranickou organizací pověřil navrhovaného vedoucího. Takové provizorní pracoviště vydrželo několik let a hledal se uchazeč, který by převzal funkci normalizátora. Jestliže někdo označil pracoviště v této době za pašalík včetně malého harému, nebyl daleko od pravdy. Když pak do řešení neudržitelných malérů odvážně vstoupil děkan Kopecký, stalo se, že na delší dobu byl vedením pracoviště pověřen historik!

Absolvoval jsem v dalších letech řadu návštěv a hovorů s čelnými funkcionáři ve prospěch Damiána Kováče jako vedoucího ústavu. Vypadalo to nadějně, ale on patrně nechtěl vstoupit na půdu, o které se toho dověděl více. V období tzv. normalizace dostal tedy ústav kádrovou posilu také ze Slovenska, byť šlo o odlišnou osobní i odbornou kategorii. Sotva by někoho napadla analogie pašalíku, nicméně péče o dobré zabydlení byla tu hodně v popředí, ale především šlo o získání ochotných spolupracovníků, kteří pak představovali jakýsi vnitřní okruh s předností v jízdě. Můj osobní kontakt s novým soudruhem vedoucím katedry byl sporadický, namnoze při setkání na chodbě se sdělením typu „Vedení s Vámi od šedesáti let nepočítá“, „Přece nemůžeme být čtyři doktoři“.

Když jsem se na fakultu vrátil ke konci roku 1990 po pětiletém předčasném důchodu, vstoupil jsem na půdu, kde jsem se cítil jako doma. Po vstřebání revolučních změn roku 1989 probíhala obnova ideálů vědeckého i výukového pracoviště. Následující čtvrtstoletá etapa znamenala pro mě návaznost na předchozí práci i osobní vztahy s lidmi, s nimiž jsem si měl co říci. Všude, kde je to možné, se v tomto eseji vyhýbám jménům. V této časově nejbližší etapě jsem prožil dva pasionované styly vedení ústavu, první více bohémský a do široka rozevlátý, druhý pragmaticky směřující do pevné organizační podoby. Prožil jsem odchod části pracovníků na novou fakultu. Zdali měli při takové nabídce osobní a pracovní výhody hned, případně trvale, bude rovněž předmětem vše-

stranného hodnocení. Pokud šlo o možnost přechodu na jinou fakultu, na vězích jsem nebyl.

Po svém návratu v roce 1990 jsem učil až neúměrně mnoho od dějin, obecné psychologie, teorie celoživotního vývoje, vydával jsem učební texty a zajišťoval sobě i studentům kontakty s blízkými univerzitami, z nichž nejbližší byla Vídeň. Mimochodem, při takové návštěvě velkého a svou tradicí nám blízkého psychologického ústavu jsme měli také vynikajícího průvodce Freudovým muzeem (studenti tam mohli ještě vidět také Freudův klobouk, který byl krátce nato odcizen). Navazoval jsem nové formy mezioborové spolupráce (kartografie, národopis). Nikdy jsem nepřerušil práci v sekcích Českomoravské psychologické společnosti, ani zapojení do mezinárodních společností (pokud se nevyžadovaly příspěvky). Omezil jsem však své aktivity v brněnské pobožce ČSPS, která se postupně stále více orientovala na politicky významné akce a byla v rukou tří aktérů (k jejich společnému jmenovateli patřilo směřování k nejvyšším hodnotám).

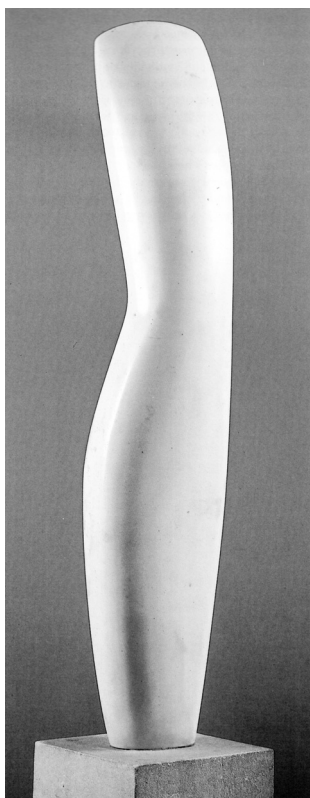
9

Další putování prolíná některé předchozí etapy mého profesního putování; vede k docílení zahraničních cest a studijních pobytů. Poprvé v životě jsem až ve věku 40 roků mohl prosadit schválení výjezdu na mezinárodní kongres aplikované psychologie v Lublani 1964, kde jsem měl přihlášený referát o porovnání vývoje v dětství a ve stáří. V tomto roce jsem po deseti letech práce na neurologickém oddělení přešel do nového Výzkumného ústavu pediatrického, kde se zahraniční cesty podporovaly, pokud si pracovník zajistil prostředky. Stejně to probíhalo i v tomto případě cesty na kongres v Lublani. Prof. J. Brožek mně z USA přivezl honorář za recenze českých a ruských publikací, které jsem připravil pro *Contemporary psychology*. V Lublani jsem si mohl také vyjednat semestrální pobyt na Université Montreal v roce 1965/66. S tímto pobytem souvisí, že se mně otevřelo hned několik nabídek k návštěvě domácích i zahraničních ústavů a konferencí. Prestižní byla pro mě v Montrealu například návštěva prof. H. Selye, autora koncepce stresu, který mně věnoval čtvrt hodiny (doba u něho dost výjimečná), později navázání spolupráce při zkoumání svalové mikrovibrace u prof. Rohracherera ve Vídni, referát o vývojové dynamice neuróz jsem přednesl na kongresu v Miláně v dalších letech. Pohybujeme se v předpočítačovém období, kdy bylo třeba vozit s sebou sadu sklíček s grafy. S možnostmi využití počítače jsem se seznámil až v roce 1964 v Bernu, kam jsem byl pozván při příležitosti svého jubilea a bohatě jsem tohoto pobytu využil a upevnil si do budoucna přátelské kontakty s žákem J. Piageta prof. H. Aebliem a s jeho spolupracovníky. (Hans Aebli byl podrobně informován o situaci ve východním bloku.) Zatímco pracovníci vědeckých ústavů cestovali na kongresy „služebně“, já jsem se přihlašoval sám, jestliže jsem měl devizový příslib na tehdejších 30 dolarů a hradil si cestovné. Nepovažoval jsem se tedy za člena

naší delegace, kterou vedl čelný reprezentant marxistické psychologie J. Linhart. Tak vystupoval také na IV. kongresu International Society for the Study of Behavioral Development v Padově 1976. Moderoval jsem tam jednu sekci, přivezl jsem s sebou také originální příspěvek J. Koluchové, a v závěru jsem byl mezi navrženými kandidáty do nového výboru. Dodatečně jsem se dozvěděl, že se k tomuto návrhu vyslovil Linhart a přesvědčil výbor, že by se naše delegace nemohla vrátit, kdybych byl zvolen. Domníváte se, že přesvědčil? (Odpověď na konci.)

Literatura

U autora. Zčásti také u předchozího příspěvku autora: Universitas 2009, 02.

Bedřich Stefan, Torzo III, 1929

* Odpověď: Kupodivu přesvědčil.